

UTSIKT VÄRMLAND

Återbesök på Höglunda gård sid. 10–11

Nya åtaganden för slåtter och bete
– följ de råd du redan fått! sid. 4–5

Nötodling i Värmland sid. 2–3

UTGIVARE

Länsstyrelsen Värmland
651 86 Karlstad
010-224 70 00
varmland@lansstyrelsen.se

ANSVARIG UTGIVARE

Roger Bergqvist 010-224 72 13
roger.bergqvist@lansstyrelsen.se

REDAKTION

Åsa Enefalk
Jan-Olov Högberg
Pernilla Malmberg
Kajsa Kupiakova
Roger Bergqvist

FORMGIVNING

Advant

BILDER

Länsstyrelsen Värmland
(om inget annat anges)

ILLUSTRATIONER

Mostphotos
(om inget annat anges)

TRYCK

Taberg Media Group AB

UPPLAGA 3 950 ex

ISSN NR 0284-6845

PUBL.NR 2023:10

TIDNINGEN FÖR LANTBRUK OCH LANDSBYGD I VÄRMLAND

Utsikt vänder sig till lantbrukare och andra som är intresserade av landsbygdsfrågor i Värmland. Första numret gavs ut 1993. Du kan läsa om landsbygds- och företagsutveckling, odling, djurhållning, ettrikt odlingslandskap, rovdjur samt stöd och kurser.

Utsikt ges ut 4 gånger/år och produceras delvis med pengar från Landsbygdsprogrammet.

Det är gratis att prenumerera – skicka din adress till tidningens utgivare. Även adressändringar och uppsägning av prenumeration skickas dit. Märk din post "Utsikt".

Har du idéer kring tidningens innehåll? Kontakta redaktionen!

Nötodling i Värmland

Klimatförändringar, självförsörjandegrad och trenden med lokalodlad mat talar för att prova odling av nötter i Värmland. Från och med i år finns även möjlighet att söka utbetalt för odling av hasselnötter och valnötter i stödet för ekologisk produktion.

Nötodling historiskt

Nötodling i Sverige har en lång historia och då främst hasselnötsodling. Hassel växer vilt i Sverige, framför allt i de södra delarna och upp längs Norrlandskusten. I Värmland finns stora vilda bestånd i de gynnsammare delarna av länet. Enstaka hasslar återfinns så långt upp som Östmark, Ekshärad och Lysvik.

Under 1600-talet skördades så mycket hasselnötter att det exporterades till andra länder i Europa. Under 1700–1800-talet samlade bönderna hasselnötter för egen konsumtion och för försäljning men många hassellundar försvann också under den här perioden eftersom mycket mark odlades upp eller betades.

Hasselnötterna var historiskt inte bara energirik föda. Fettet i hasselnötterna kunde också pressas ut och användas till mat-, lys- och maskinolja. Pressmassan gavs antingen till kreaturen eller sparades som nödrödsämne. Under mitten av 1800-talet ökade konkurrensen från de större och billigare importerade nötterna men i delar av Sverige samlade bönder in hasselnötter för att sälja ända in på 1900-talet.

Under andra världskriget propagerades det för att återuppta odlandet av hasselnötter i södra Sverige och för att satsa på att göra Sverige självförsörjande. I slutet av 40-talet och i början på 50-talet gjordes en del korsningar mellan utvalda plantor av vildhassel och de mest köldtåliga odlade sorterna. Försöken lades dock ned under 60-talet då odlandet inte ansågs lönsamt.

Intresset har under 2000-talet vuxit och nya härdigare sorter har tagits fram. Nu finns det sorter som går att odla i åtminstone zon 3–4.

Marknad och lönsamhet

Torkade hasselnötter produceras redan billigt i andra länder. Produktion av färska hasselnötter eller vidareförädling är möjliga inriktningar för svensk odling. Att äta hasselnötter som är färska, gröna, är vanligt i Danmark där det klassas som en delikatess. Svenska nötter skulle kunna användas till detta, och även som råvara till nötkräm, hasselnötsolja eller konfekt. Om det dessutom går att hitta en marknad för biprodukter som hasselstörar finns ytterligare möjligheter till lönsam odling i Sverige. Nötodling skulle kunna vara ett spännande komplement för både lantbruk och trädgårdsodlingar.

Odling

Eftersom hassel ibland blommar tidigt är frost ett problem för odlare. Det kan motverkas genom att använda olika sorter. Vild hassel släpper pollen senare än odlade sorter och kan användas i pollineringssyfte.

Hassel trivs bäst i ett soligt och vindskyddat läge, gärna i sluttningar med rörligt vatten och i lätt sandblandad jord. Goda ljusförhållanden är viktiga för fruktsättningen. Träd som har planterats på djupa marker bestående av mo eller mjåla är oftast större och mer produktiva än träd som växer på mark som är grund, sandig eller har hög lerhalt. Platser med risk för frost under våren och platser med kraftig vindpåverkan bör undvikas.

Markförberedelser

Under de första åren när träden ska etablera sig och tillväxten ska ske bör marken frigöras från gräs och ogräs vilka konkurrerar med trädet om vatten och näring. I perioden april–maj sker årets rent runt trädet. Jorden bör täckas med organiskt material som till exempel halm, gräsklipp eller barkflis.

Hanhängena utvecklar sig redan på hösten men släpper sina pollen tidigt på våren, honblommorna är oansenliga och syns knappt.

Plantering

Hassel planteras med fördel under sen höst och tidig vinter. Ett planteringsavstånd på 2,5–3 meter i raden och 4–5 meter mellan raderna kan vara lämpligt, vilket skulle ge 800–1000 träd per hektar

Om vädret är torrt och varmt vid plantering är det extra viktigt med bevattning. Att göra en beskärning av plantan gör att avdunstning hindras och att plantan kan få en bättre balans.

Gödsling

För att säkra en god grundgödsling för trädet är det att föredra att gödsla med organisk gödning, exempelvis komposterad stallgödsel. Gödsling görs bäst innan plantering för att inte skada rötterna. Rötterna tål inte direkt kontakt med färsk koncentrerad stallgödsel.

Under skördeåren sker gödningen bäst i april och maj. Inte senare än juli då senare gödsling kan påverka fruktkvaliteten negativt.

Beskärning

Beskärning är en viktig del för att få en god skörd. På en flerstamig hassel bör allt utom 6–7 stammar tas bort. För att få en buske som inte blir för hög eller för svår att sköta är det lämpligast att spara de svagväxande grenarna.

Skörd

Efter några år börjar plantorna ge nötter. Hassel planterad i gynnsamma lägen kan ge skörd redan efter 3–4 år. Fruktsättningen sker på fjolårets grenar och när buskarna är som mest produktiva kan de ge 2–4 kg hasselnötter per buske.

Det finns olika metoder för att skörda hasselnötterna. Att plocka de mogna nötterna direkt från busken i stället för att vänta tills de är mogna och faller av gör att det går att hinna före djur och fåglar. Ett annat sätt att skörda är att skaka buskarna med jämna mellanrum.

Efter skörd behöver nötterna torkas för att få ned vattenhalten till 8–10 %. Torkning kan ske vid 35–40°C, och därefter kylförvaras nötterna fram till försäljning.

Sjukdomar och skadedjur

Nötviveln är en besvärlig skadegörare. Några metoder som brukar användas för att försöka minska angreppen är att hålla höns under buskarna, täcka marken med markduk eller att bearbeta jorden.

Gnagare kan orsaka problem i en nötodling. Både skogsmus och hasselmus kan klättra och kan på så vis påbörja skörden redan innan nötterna är mogna. För att undvika möss och olika gnagare kan det vara en idé att sätta upp holkar

Exempel på hasselsorter som kan passa för odling i Värmland

"Jättenöt från Halle"

Ger stora, söta nötter. Härdig. Hårt skal gör att den står emot nötviveln väl.

"Lambert" "Lambertsnot"

Ger stor skörd om den tidiga blomningen inte fryser bort. Mellanstora – stora nötter. Söt och aromatisk smak snöt". Ger stor skörd om den tidiga blomningen inte fryser bort.

för exempelvis tornfalk och kattuggla. En effektiv metod för att minska skador av sork är att ha betande djur mellan buskarna. En nedbetad trampad grässväl avskräcker.

Övriga fakta om hasselnötter

Då hasseln är en av de tidigast blommande växterna på våren är den viktig för den biologiska mångfalden.

Nötter omfattas inte av allemansrätten och det är därför inte tillåtet att plocka vilda hasselnötter utan tillstånd från markägaren.

EMMA MICKELIN

010-224 72 71

EMMA.MICKELIN@LANSSTYRELSEN.SE

Foto: Adobestock

Enligt de nya villkoren för särskild skötsel är det tillåtet att slå en enda gång mellan 1 juli och 30 september. Denna mark behöver slås flera gånger varje sommar, eftersom invasiva lupiner har vandrat in. De kommer snabbt att täcka hela marken om den slås en gång sent på året.

Nya åtaganden för slätter och bete – följ de råd du redan fått!

Från och med i år blir det färre villkor för ängs- och betesmarker med särskild skötsel. Åtagandeplanerna tas bort och villkoren blir mer generella. Vi vill rekommendera dig som har en gammal åtagandeplan att fortsätta följa den. Den är anpassad efter din unika mark, och om du följer den är chansen som störst att bevara de särskilda värden som finns på din mark.

Betesmarker och slätterängar med särskilt höga natur- eller kulturvärden kan få en högre ersättning än marker med allmänna värden. Men för att blommorna, insekterna eller fåglarna ska fortsätta att trivas i marken behöver den skötas på ett bra sätt. Precis som fel skötsel kan minska artrikedomen så kan den också skada eller till och med förstöra kulturlämningar.

Åtagandeplan ersätts av gemensamma villkor

Tidigare fick du som beviljades ersättning för särskild skötsel en åtagandeplan för dina marker. I den finns goda råd från experter som har besökt dig och bedömt markernas värden. Det kan till exempel stå när det är lämpligt med betessläpp eller när ängen bör slås.

Under perioden 2023–2027 ersätts åtagandeplanerna av gemensamma villkor för marker med stöd för särskild skötsel. Du kommer att få en bilaga till ditt åtagande där det framgår hur du ska sköta den för att få ersättning. Det kommer att vara mindre detaljerat än din åtagandeplan och utan direkt koppling till din mark. Alla som söker stöd för samma typ av mark kommer att ha samma särskilda villkor. Syftet är att det ska bli mer lika mellan länen och att det ska vara enklare för den som sköter marken att veta vad som gäller.

Minskad ersättning om värden minskar eller försvinner

Du som redan har en åtagandeplan - behåll den och arbeta efter den, eftersom den är anpassad efter din unika mark! Om du

följer åtagandeplanen ökar du chansen att marken behåller sina särskilda värden. De arter eller kulturlämningar som gjort att marken bedömts ha särskilda värden måste finnas kvar, annars kan marken klassas om till allmänna värden vid framtida besök. Nedan listas de villkor som gäller från och med 2023, och därefter följer några exempel som visar på varför det är bra att fortsätta följa tidigare villkor.

OBS! Tänk på att markernas natur- och kulturvärden är skyddade i lag. Hänsynsföreskriften (SJVFS 2020:2) gäller oavsett om marker ingår i en miljöersättning eller inte. I föreskriften regleras till exempel att natur- och kulturvärden inte får skadas och att gödsel inte får spridas på naturbetesmarker.

Viktigt att tänka på – sambete med vallar

Tillskottsutfodring är fortfarande inte tillåtet i en mark med särskild skötsel, men det finns inte längre något villkor som förbjuder sambete med gödslade vallar. Men om djuren kan gå fritt mellan en fin naturbetesmark och en gödslad vall är risken

stor att näring från vallen förs in i naturbetet med djurens gödsel. Finns det träd eller dungar väljer djuren ofta att lägga sig och vila och idissla i naturbetet, och då blir det ofta mycket gödsel just där. Sambete med vallar riskerar därmed att dra in näring och göra naturbetet mer frodigt, vilket inte är bra för mångfalden. Detta kan utarma de särskilda värdena och betyda en risk för sänkt ersättning.

Viktigt att tänka på – tidpunkt för slätter

Tidpunkten för slätter är i de nya villkoren satt till perioden mellan 1 juli och 30 september. För att behålla särskilda värden är det dock viktigt att slå en äng vid rätt tidpunkt. Mellan 15 juli och 15 augusti fungerar utmärkt på nästan alla ängar i Värmland. Om du slår för tidigt på säsongen är efter år kommer slätter-

gynnade växter att försvinna från marken, eftersom de inte hinner sätta frö. Om du istället slår för sent kommer andra växter att gynnas, till exempel grövre och osmakligare växter. Fröna från de önskade arterna får dessutom svårt att gro om de hamnar i skuggan av högt gräs som inte slagits av eller på en mark som inte har efterbetats.

Ängens värden har skapats genom att näring förts bort från marken. Om du väntar med slätter till hösten kommer mindre näring att föras bort med höet. Det är ett viktigt skäl till att slå ”i rättan tid”, särskilt på frodiga ängar.

Viktigt att tänka på – betesperiod

Betesmarken ska vara väl avbetad senast den 31 oktober enligt de nya villkoren, men det finns inget nytt villkor som styr

under vilken period djuren ska beta. Om du har betande djur på strandängar är det viktigt med ett tidigt betespåsläpp. Gräset på strandängar växer fort på försommaren och blir osmakligt för djuren tidigt på säsongen. Det finns också ovanliga fåglar som gynnas av att strandängen börjar betas så tidigt som möjligt.

Vinterbete är fortfarande olämpligt eftersom marken riskerar att bli söndertrampad när det inte finns en skyddande grässväl. Dessutom behöver djuren utfodras på vintern och det är inte tillåtet.

Viktigt att tänka på – stenrösen, murar och andra landskapselement

Du kan fortfarande få ersättning för särskilda värden baserat på att du har värdefulla kulturlämningar i din mark. Du behöver alltså fortsätta att sköta dina murar och rösen tillräckligt bra för att de inte ska täckas av buskar, sprängas av trädrötter eller trampas/bökas sönder av djuren.

Mer rådgivning

De nya särskilda villkoren ger mer frihet till dig som sköter marken. De innebär också att du själv behöver vara mer påläst om vilken skötsel som behövs för att bevara de särskilda värdena. Om du vill veta mer om hur du ska sköta marker med höga natur- och kulturvärden kan du få rådgivning.

Det är viktigt att röja fram odlingsrösen så att stenarna kan värmas av solen. Då trivs ödlor, grodor och paddor i hålrummen i röset. Enligt de nya villkoren behöver du inte röja rösen, men då riskerar de särskilda värdena att försvinna.

Den här strandängen är ovanligt väl betad, något som tyder på ett tidigt betessläpp. Enligt de nya villkoren kan betessläppet ske på valfri tid och enstaka träd och buskar kan lämnas. Då finns risk att de särskilda värdena försvinner eftersom ovanliga fåglar då inte längre trivs på strandängen.

BEHÖVER DU RÅDGIVNING
OM HUR DU SKÖTER
SÄRSKILDA VÄRDEN PÅ
DIN MARK? KONTAKTA
NÅGON AV OSS:

MARIA SUNDQVIST
010-224 72 74
MARIA.SUNDQVIST@LANSSTYRELSEN.SE

ÅSA ENEFALK
010-224 74 46
ASA.ENEFALK@LANSSTYRELSEN.SE

Viktiga datum och fler möjligheter till ändring

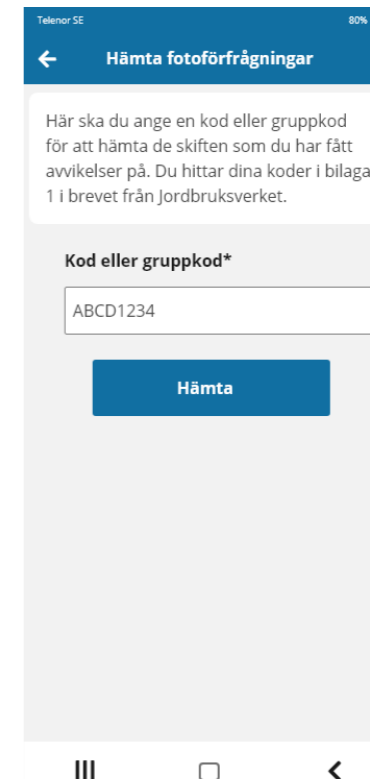
Markuppföljningen med satellitbilder som införs i år innebär att du får större möjligheter att göra ändringar i din SAM-ansökan. Det är många datum att hålla reda på och det är viktigt att du vid behov agerar och uppdaterar din ansökan med korrekta uppgifter. Här nedan reder vi ut några av de viktigaste datumen du behöver hålla reda på.

Ny app för "Geo-taggade foton"

När du fått brev om avvikelser från markuppföljningen kan du skicka in geo-taggade foton för att visa att bedömningen är felaktig eller att du genomfört en åtgärd. Det kan också bli aktuellt att skicka in geo-taggade foton för att visa att du genomfört åtgärder efter en arealkontroll. I båda fallen måste fotona skickas in via en särskild mobilapp. Har du ingen mobiltelefon kan en annan person använda sin mobiltelefon för att skicka in fotot åt dig.

I brevet får du en kod som skrivs in i appen. Sedan vägleds du om hur du ska gå till väga för att ta kort, välja foton och avslutningsvis skicka in dem till länsstyrelsen för granskning.

Har du inte uppkoppling just på platsen där du ska fotografera går det ändå att använda appen för att ta kort. När du sedan kommit till en plats där det finns uppkoppling kan du slutföra inskickandet.

juni

juli

augusti

oktober

november

15 juni

- Sista dag att lägga till block och skiften i SAM-ansökan.
- Sista dag att skicka in blankett om att du ska ta över delar av en annan lantbrukares ansökan eller åtagande.
- Sista dag att ändra eller ange fler registreringsnummer för anläggningar (före detta produktionsplatsnummer). Det gäller för samtliga stöd och ersättningar där djur ingår.
- Senast denna dag behöver all dokumentation som krävs för stödet för precisionsjordbruk – planering vara klar och tillgänglig för eventuell kontroll.

30 juni

- Sista sådatum om du söker kompensationsstöd, stöd för vallodling eller stöd för skyddszon.

Början av juli

- Du kan få brev om att du har avvikelser som gäller skiftes-användning, gränser eller grödor. Du kan åtgärda avvikelserna genom att ändra din ansökan. Om du anser att bedömningen som gjorts vid markuppföljningen inte stämmer måste du bevisa det genom att skicka in geo-taggade foton.

Början av augusti

- Om du fick ett brev i början på juli och inte agerat får du ett påminnelsebrev.

31 augusti

- Sista dag du kan ändra skiftesgränser och grödkod om du har fått brev med resultat från administrativa kontroller eller markuppföljningen. Detta gäller så länge ändringen inte påverkar ett beslutat åtagande.

Det är viktigt att du agerar om du får ett brev om avvikelser efter markuppföljningen! Det framgår av brevet hur du ska göra för att åtgärda avvikelserna.

Under oktober

- Du kan få brev om avvikelser som rör exempelvis skiftes-användning, ej genomförd aktivitet eller block- och skiftesgränser. Om du genomför en åtgärd måste du också skicka in ett geo-taggat foto som visar vad du gjort.

31 oktober

- Sista dag att dra tillbaka skiften eller hela ansökan! Tillbakadragningar efter detta datum kommer inte godkännas.
- Sista dag att skicka in ett "geo-taggat foto", om du fått brev angående markuppföljningen.
- Sista dag när du ska ha skött jordbruksmarken enligt villkoren för gårdsstödet, kompensationsstödet, vallodling, samt ersättningar för betesmarker och slätterängar. Observera! För slätterängar med särskild skötsel gäller 30 september.

Under november

- Du får ett sammanfattande brev om du har kvarvarande avvikelser från markuppföljningen och/eller administrativa kontroller. I brevet redovisas de avvikelser som senare kan leda till avdrag på ansökta stöd.

Har du frågor om Jordbrukarstöd?

Ring till oss på vår stödtelefon
0771-670000

Ni når oss mellan 9-12 och 13-15,
måndag till fredag.

Det går också bra att mejla till
jordbrukarstod.varmland@lansstyrelsen.se.

Greppa Näringen utökar rådgivningen till hela Värmland!

Greppa Näringen erbjuder kostnadsfri rådgivning till lantbrukare inom många olika områden och har funnits i Värmland sedan 2011. Rådgivning har framför allt erbjudits till gårdar i utpekade avrinningsområden. Nu har vi den glada nyheten att rådgivningen utökas till hela länet! Lantbrukare med minst 50 hektar åkermark eller mer än 15 djurenheter kan bli rådgivningsmedlemmar.

Målet med Greppa Näringens rådgivning är att utbilda, inspirera och motivera lantbrukare att genomföra åtgärder för att minska gårdens miljö- och klimatpåverkan och förbättra lönsamheten. Rådgivningen fokuserar på gårdens långsiktiga miljö-, klimat- och lönsamhetsstrategi. Greppa Näringens rådgivning är också en viktig del i livsmedelsstrategin för ökad livsmedelproduktion i hela landet utan negativa effekter på miljön och klimatet.

Vad har Greppa Näringen för mig?

Rådgivning

Har du mer än 15 djurenheter eller 50 hektar åkermark kan du bli rådgivningsmedlem och ta del av ett fyrtiotal olika rådgivningar. Det finns rådgivning om bland annat gödslingsstrategier, växtskydd, byggplanering, utfodring, precisionsodling, energi- och klimatkartläggning, dränering- och dikesunderhåll med mera.

Kurser och aktiviteter

Greppa Näringen erbjuder löpande kurser och aktiviteter som är öppna för alla oavsett gårdsstorlek. Det kan vara fältvandringar, kurser, webinarier med mera på olika teman. Håll utkik i tidningen Utsikt, i vårt digitala nyhetsbrev eller i kalendern på Länsstyrelsen Värmlands webbplats. Har du önskemål om någon kurs eller aktivitet? Hör gärna av dig till Kajsa Kupiakova, kontaktuppgifter på nästa sida.

Har du mer än 50 hektar åkermark eller 15 djurenheter? Då kan du få kostnadsfri rådgivning via Greppa Näringen.

höstrapsen med hjälp av rapssnurrar, fylla i en investeringskalkyl och få ut kvävebehovskartor för att göra tilldelningsfiler inför gödsling med mera. Det finns också massor med aktuella råd och information för både djur – och växtproduktion.

Rådgivning, underlag och beräkningshjälp till jordbrukarstöden

Greppa Näringen kan bidra med underlag och beräkningshjälp kring en del av det som du behöver för att söka olika miljöersättningar. För de ettåriga miljöersättningarna gäller det främst stödet till Kolinlagring och minskat kväveläckage samt det nya stödet Precisionsjordbruk – planering. För det senare stödet krävs bland annat att du har en växtodlingsplan, gör en växtnärbalans och analyserar växtnäringen i flytgödseln om det används. Via Greppa Näringens webbplats [greppa.nu](https://www.greppa.nu) och genom den enskilda

IT-medlem

Du kan prenumerera på nyhetsbrev, göra egna växtnärbalanser med mera och få inbjudningar till olika aktiviteter via e-post. Registrera dig på [greppa.nu](https://www.greppa.nu).

Beräkningsverktyg och information

På [greppa.nu](https://www.greppa.nu) finns flera användbara beräkningsverktyg och hjälpmedel för lönsammare växtodling. Du kan till exempel göra en växtnärbalans, stallgödselkalkyl, räkna ut kvävebehovet för

rådgivningen kan du få hjälp med växtnärbalans och gödslingsplan, tolkning av analys av flytgödsel, eller information om fånggrödor, mellangrödor med mera. Även för de fleråriga miljöersättningarna finns information och rådgivning att få, till exempel kring skyddszoner, våtmarker och fosfordammar.

Hallå Johan Rydberg lantbrukare i Väse!

Medlem i Greppa Näringen sedan 2011.

Produktionsinriktning: Slaktsvin och växtodling

Antal djur: 1000 platser

Areal: ca 150 hektar

Vilka är fördelarna med Greppa Näringen?

– Jag tycker paketlösningen och systematiken med uppföljning och återkommande rådgivning är jättebra! Det är väldigt värdefullt att någon utomstående kommer så vi kan bolla tankar och idéer. Man kan tänka högt tillsammans och få råd kring olika åtgärder man funderat över. Dessutom är det helt gratis! Jag tycker alla som kan borde ta del av rådgivningen – det är dumt att missa en sådan bra möjlighet! En annan fördel är rådgivningsplanen som man gör tillsammans med rådgivaren – det gör att man blir kontaktad av rådgivaren och påmind om att det är dags för ett rådgivningsbesök.

Vilka rådgivningar har du haft mest nytta av?

– Flera av rådgivningarna där vi gjort växtnärbalanser för att följa upp bland annat kväveeffektiviteten. För att se att vi ligger bra till och inte har för stora överskott av kväve och fosfor. Det som

är bra är att kunna följa upp med nya växtnärbalanser. Från växtnärbalanserna samt markkarteringen har jag underlag inför den nya miljöersättningen Precisionsjordbruk – planering. Även rådgivningen Bördighet och kolinlagring där vi diskuterade olika, väldigt konkreta åtgärder för att öka mullhalten i jorden, till exempel genom att odla mer vall i växtföljden.

Vilka rådgivningar eller åtgärder planeras framöver?

– Att fortsätta uppföljningen av kväveeffektiviteten genom att göra växtnärbalanser. Är även intresserad av rådgivningen Underhåll av diken.

Hallå Lina Ulff Delprato!

Lina är växtodlingsrådgivare på Hushållningssällskapet Västra och har jobbat med Greppa Näringen i Värmland sedan 2011.

Vad tycker du är bra med Greppa Näringen och varför tycker du att lantbrukare ska gå med i Greppa Näringen?

– Det är ett tillfälle att få bolla sina frågor och tankar kring olika delar av produktionen och få tips kring förbättringar. Det finns många olika typer av rådgivning inom Greppa Näringen med möjlighet att fördjupa sig i olika frågor. Det kan till exempel handla om att se över växtföljd och gödslingsstrategi.

Vilken rådgivning gör du mest av?

– Det har blivit flera olika moduler genom åren, men det är nog 15A (Grovfodermodulen) som jag har gjort mest av.

Är det någon särskild rådgivning som du tycker extra kul att göra och som du tycker är extra värdefull för lantbrukarna?

– Det är nog just 15A som jag tycker är roligast att göra och den har varit givande för både mig och lantbrukarna.

Greppa Näringen i Värmland

Sedan starten 2011 har cirka 630 rådgivningsbesök genomförts i Värmland. I dagsläget har vi ungefär 90 aktiva rådgivningsmedlemmar och cirka 13 600 hektar ansluten åkerareal.

Hur gör jag för att bli medlem och få rådgivning?

Det är frivilligt och kostnadsfritt att vara medlem i Greppa Näringen. Under en första rådgivning – ett startbesök, bestämmer du tillsammans med rådgivaren vilka rådgivningar som är intressanta och kan passa för just din gård. Anmäl ditt intresse på Värmlands läns sida på [greppa.nu](https://www.greppa.nu) eller genom att kontakta Kajsa Kupiakova, samordnare för Greppa Näringen i Värmland.

KAJSA KUPIAKOVA
010-224 72 67
KAJSA.KUPIAKOVA@LANSSTYRELSEN.SE

greppa näringen

Återbesök på Höglunda gård – vad har hänt sen sist?

I år firar Utsikt 30 år. Vi uppmärksammar detta genom att följa upp några artiklar från de tidiga åren med vinklingen "vad hände sedan". Denna gång återanknyter vi till en artikel från 1995 då Utsikt besökte Kerstin Karlson och Lars Persson på Höglunda gård norr om Kil. Här har det hänt mycket de senaste 30 åren med nytt mjölkstall, nytt fårhus, biogasanläggning, ny tork, nya lagringssilos, förändrad växtodling och större areal. De har även blivit ekologiska, gått kurser för att lära sig mer och skapat nya samarbeten.

När vi senast besökte Kerstin och Lars 1995 hade de tagit över gården från Lars föräldrar 1990 och just påbörjat en omställning till ekologisk produktion, som skulle vara klar 1996. På gården fanns 42 mjölkkor och de brukade 99 ha åker. Vad har hänt på gården sedan dess?

– Det har väl inte hänt så mycket, säger Lars först, men när vi väl börjar gräva i frågan kommer det fram att det har hänt en hel del.

Nadia, med lilla Vilda i famnen, Patrik, Kerstin och Lars.

De ställde om till ekologisk produktion och i början kände de sig lite osäkra på hur det skulle gå med växtodlingen.

– Vi har alltid varit mest djurintresserade, säger Lars och Kerstin och därför kändes det som att växtodlingen skulle bli svårast att ställa om.

Trots lite motgångar i växtodlingen första året, då vallinsädden växte igenom kornet och de fick ta allt som helsäd, så valde de att fortsätta med ekologisk produktion. De säger även att en viktig orsak till att de ställde om var att två grannar ställde om samtidigt, vilket underlättade samarbetet mellan dem.

Lägga ner eller bygga nytt?

I slutet av 00-talet hade de många funderingar på vad de skulle göra med gården. Mjölkladugården började bli gammal och behövde göras om ordentligt om de skulle fortsätta. Hösten 2008 köpte de Lars föräldrahem och arealen utökades då med 60 ha. Det och att sonen Patrik var intresserad av att fortsätta med lantbruket gjorde att de beslutade att bygga en ny mjölkladugård och 2010 stod den klar.

Det blev en stor förbättring för djuren i och med flytten till det nya mjölkstallet. Det var ljus och hade bra luft, det fanns mjuka madrasser och borstar för korna att klia sig på, korna fick fri tillgång på

Gårdsfakta: Höglunda Gård

Drivs av Kerstin Karlsson, Lars Persson och Patrik Persson.

Deltidsanställd: Linnéa Östlund

Areal: 280 ha, varav 50 ha bete, ca 70 ha växtodlingsgrödor och resten vall.

Besättning: ca 65 mjölkkor med rekrytering och 60 tackor med lamm.

grovfoder, blev mjölkade med robot och fick gå lösa i stället för att stå uppbundna.

– De såg ut att trivas väldigt bra och vi upplever att de håller sig friska här, säger Kerstin. En viktig del i att vi vill vara ekologiska är att vi inte vill använda antibiotika mer än nödvändigt och det är därför viktigt att vi är på tårna och förebygger så mycket vi kan.

Nyligen har Lars gått en kurs i villkorad läkemedelsbehandling (VILA) och Patrik har gått en seminutbildning.

Testar gärna nya växtodlingsmetoder

Patrik är mest intresserad av växtodling och att fixa med maskiner, vilket passade perfekt in i det i övrigt djurintresserade teamet. Det har hänt en hel del på växtodlingssidan. De har en stor variation av grödor och testar gärna olika odlingsmetoder. Med i växtföljderna finns vall, spannmål, åkerbönor, ärter, raps och rybs och de har även testat sötlupin. När det gäller vallen har de nu gått över från att ta två skördar till att i stället ta tre. Det har visat sig positivt för näringsvärdena i grovfodret och har gjort att de kunnat dra ner på koncentratet i mjölkornas

Nästa plan för fårhuset är att gjuta golv ute på logen, där fåren nu också går. – Det är bara ett grusgolv här och det får inte komma med grus in i biogasen, säger Patrik.

foder. I deras vallfröblandning har i flera år cikoria och kärringtand funnits med.

– Jag tror att det är bra att odla många olika arter både för den biologiska mångfalden och för att klara av år med till exempel torra, säger Patrik.

För att klara av att ta hand om alla grödor har de byggt en egen tork och utökat lagringskapaciteten, både med plansilo för grovfodret och med spannmålssilo. De har även egen kvarn och de pressar egen rapsolja. Rapsen är betydelsefull i produktionen eftersom de använder oljan för att köra traktorerna på och rapskakan är med i mjölkornas foderstat. Arealen har också ökat under åren. De har köpt till två gårdar, så nu äger de cirka 150 ha åker och arrenderar ungefär 130 ha till.

Fårbesättningen växer

På gården finns även en besättning med finullsfår. Det började först med fem får 2006 som Kerstin ville ha som hobby, men sedan dess har antalet får ökat på gården och nu har de runt 60 tackor. Det var efter att korna flyttat till nya mjölkstallet som de började fundera på vad de skulle göra med den gamla ladugården. Där passade det ju bra att ha får, så 2012

byggdes den om för att passa fåren bättre. Det har gått bra med fåren. Flera av de djur som skickas till slakt har klassat sig i formklass U, vilket är ovanligt för finullsfår. Fåren får samma grovfodermix som mjölkorna och det har stor betydelse för deras tillväxt. De har lyckats med att både sälja ull, skinn och kött. Dessutom säljs en hel del livdjur.

Uppstart av biogasanläggning

Biogasanläggning är ett av de senaste större projekten på gården. Det var Patrik som snubblade över en begagnad biogasanläggning på Öland och i november 2022 var bygget av anläggningen klar. Det har varit en del inkörningsproblem. En inställning gjorde att det togs in för mycket luft i systemet, vilket gjorde att biogasen innehöll för lite energi för att brännas. Ett annat problem är att taket inte är isolerat, vilket gjort att en hel del värme försvunnit där. Det ska nu isoleras och när det är klart ska det förhoppningsvis gå att köra för fullt.

– För att det ska vara lönsamt med biogasen är det viktigt att vi får en skattelättnad på biogasen, annars är det tyvärr osäkert om det är ekonomiskt hållbart att driva anläggningen, säger Patrik.

Många goda samarbeten

Familjen har under årens lopp tagit emot många praktikanter. Många elever från Lillerudsgymnasiet har varit på gården. En period hade de även ett samarbete med SIDA, då tog de emot personer från både Afrika och Asien som kom på studiebesök till gården.

– När vi inte har möjlighet att åka på långa semestrar utomlands har det varit väldigt kul och lärorikt att få träffa människor från hela världen här hemma, säger Lars.

Under åren har de även haft många samarbeten med olika lantbrukare, både om djur och om växtodling. Även Lars och Kerstins tre andra barn kommer hem och hjälper till vid behov. Att det finns många runt dem som kan hjälpa till och diskutera och inspirera gör det lättare att driva gården framåt.

Kerstin och Lars är väldigt glada över att Patrik vill driva gården och att även han drivs av att den ska vara ekologisk. Alla uttrycker optimism inför framtiden:

– Även om den ekologiska marknaden sviktar nu, så tror vi att det bara är att hålla ut. Att vi kan vara så självförsörjande som möjligt på gården tycker vi är viktigt. Då blir vi inte heller så påverkade av att priser går upp på olika insatsmedel. Vi vill också värna om den biologiska mångfalden och försöka ha ett bra kretslopp. Det viktigaste för oss är inte att maxa produktionen utan att ha en produktion där djuren mår bra och att vår produktion påverkar naturen positivt. Vi har många ben att stå på. Vår tanke är att vi bygger en bred produktion med inte alltför mycket höga kostnader.

Framöver väntar ett generationsskifte där Patrik och hans familj ska flytta in i huset på Höglunda gård och vi konstaterar till sist att det har hänt massor på gården under 30 år. Vad kommer hända under de kommande 30 åren tro? Kanske är det lilla sexveckors Vilda som kommer vara med och driva gården då.

PETRA UMLAND

010-224 72 76

PETRA.UMLAND@LANSSTYRELSEN.SE

Som mottagare av denna tidning finns du med i ett adresregister hos Länsstyrelsen Värmland

Kurser och notiser

Vattendagen 2023

Tillsammans med Arvika kommun och By- och Borgviksälvens Vattenråd bjuder Länsstyrelsen Värmland in till uppföljaren av förra årets succé – Vattendagen 2023!

Vattendagen 2023 är en dag för vuxna och barn som gillar djur, natur och vatten. Många människor i Värmland har en varm och nära koppling till naturen och vattnet där man bor.

Syftet med dagen är att lyfta vårt lokala vatten och betydelsen av att ta hand om det, både nu och i framtiden.

Tider: 26 augusti, kl. 10.00–17.00

Plats: Sägudden, Arvika

Grundkurs för funktionstestare i Jönköping

En kurs för dig som vill bli funktionstestare av lantbruksprutor. För att bli funktionstestare behöver du:

- vara intresserad av växtskydd och teknik
- ha behörighet att använda växtskyddsmedel klass 1L och 2L
- gå en grundkurs för funktionstestare på 4 dagar
- få godkänt resultat på provet som avslutar grundkursen.

Kursen är kostnadsfri. Du får själv stå för kostnaderna för resa och logi.

Tider: 12–15 september kl. 8.00–16.00

Plats: Lantmännen maskin AB i Jönköping

Anmälan: Senast den 29 augusti via webbplatsen utbildning.jordbruksverket.se

Slätterkurser

Två slätterkurser för dig som har jordbruksfastighet och/eller sköter en slätteräng. Staffan Lundaahl är kursledare.

Tider: 10 och 17 juni kl. 9.00–ca 16.00

Plats: Kursen den 17 juni hålls i Sunnemo. Kursen den 10 juni hålls någonstans i eller nära Glaskogen.

Frågor och anmälan: Åsa Enefalk, asa.enefalk@lansstyrelsen.se

Historiska kartor

En träff för dig som har jordbruksfastighet och vill lära dig mer om historiska kartor. Vad kan gamla tiders kartor lära oss om dagens landskap? Vilka natur- och kulturvärden kan vi hitta genom att titta i gammalt kartmaterial?

Kursledare: Stefan Nilsson, Geographica Antiqua

Tid: 16 september kl. 10.00–ca 16.00

Plats: Torsby bibliotek

Frågor och anmälan: Åsa Enefalk, asa.enefalk@lansstyrelsen.se